

Universitat Autònoma de Barcelona

Campus d'Arqueologia i Paleontologia de la UAB

**Xarxa de jaciments i equipaments de Patrimoni
Cultural**

Desembre 2015

El Campus d'Arqueologia i Paleontologia de la UAB

El Campus d'Arqueologia i Paleontologia de la UAB és una xarxa de jaciments arqueològics, equipaments municipals, museus i parcs arqueològics on la UAB desenvolupa la seva recerca i la seva docència.

La creació del Campus d'Arqueologia i Paleontologia de la UAB consolida la relació existent entre la UAB i diferents ajuntaments per tal de reconèixer els jaciments i les seves infraestructures associades (espais, equips, allotjament) com espai docent i de recerca de la UAB, i establir així una col·laboració estable entre les administracions locals i la UAB en el àmbit de la docència i la recerca.

El Campus d'Arqueologia de la UAB és un instrument que ajuda a la investigació i al desenvolupament científic en el camp de l'arqueologia, la paleontologia i el Patrimoni Cultural, així com en els àmbits de la seva gestió i difusió. Des dels Grups i Centres de Recerca i els graus i màsters de la UAB es generen una sèrie de sinergies amb el territori on la Universitat desenvolupa la seva recerca (jaciments arqueològics i paleontològics) i la seva docència (pràctiques de Grau, Màster i Doctorat). Aquest fet implica una col·laboració molt estreta amb els municipis i els seus equipaments de difusió com poden ser museus, centres d'interpretació, així com la docència en l'educació primària i secundària, com ho son els camps d'aprenentatge de la conselleria d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Una col·laboració que s'ha fet palesa es la creació de diferents seus del Campus repartits pel territori i pels diferents tipus i cronologies de jaciments.

La creació del Campus amplia i millora la col·laboració de la Universitat amb el territori català i ha esdevingut un element dinamitzador del patrimoni dels municipis i del territori, així com un pol de transferència del coneixement generat des de la recerca arqueològica.

Actualment existeixen quatre seus del Campus d'Arqueologia i Paleontologia de la UAB: La Draga de Banyoles al Pla de l'Estany, Girona; Torre Llauder a Mataró, El Maresme, Barcelona; La Roca dels Bous a La Noguera, Lleida; el Castellot de Bolvir a la Cerdanya, Barcelona; Les mines prehistòriques de Gavà, Baix Llobregat, Barcelona. En breu s'incorporarà la seu de la Vall d'en Bas a la Garrotxa, Girona.

La seu de La Noguera

La seu del Campus d'Arqueologia de la UAB de la Noguera va ser inaugurada al Març del 2015, i és el resultat de més de 20 anys de recerca i estreta col·laboració entre el CEPAP, l'Ajuntament de Camarasa, l'Associació Recerca i Difusió del Patrimoni Històric i la UAB.

La seu consta de tres equipaments on es desenvolupa la recerca i la docència, així com la difusió del Patrimoni Cultural de la zona. Des dels diferents equipaments també s'organitzen i executen diverses activitats:

- El jaciment Paleolític de la Roca dels Bous
- L'Espai Orígens
- El Parc Arqueològic de Sant Llorenç de Montgai

El jaciment Paleolític de la Roca dels Bous

El jaciment de La Roca dels Bous és un equipament per conèixer la forma de vida neandertal. Fa 50.000 anys, aquests homínids solien fer una parada en aquesta cova, en transcurs del seu viatge entre les comarques de la Plana de Lleida i les del Pirineu. Els particulars processos geològics que es donen a la cinglera, coneguda com La Cascalda, han fet possible la preservació de nombroses empremtes d'aquestes visites dels neandertals.

El jaciment s'adscriu al Paleolític Mitjà situat a Sant Llorenç de Montgai, al Pirineu català. La investigació arqueològica al jaciment inclou l'estudi dels neandertals del sud d'Europa que van habitar la zona fa uns 50.000 anys. El lloc es troba sobre el riu Segre, als contraforts dels Pirineus, sis quilòmetres al nord de la ciutat de Balaguer i dues hores a l'oest de Barcelona. Aquesta ubicació permet un fàcil accés a la conca de l'Ebre i l'entrada als Pirineus. L'objectiu principal del projecte és l'estudi de la dinàmica de la població i els estils de vida de finals del Paleolític Mitjà i augmentar el nostre coneixement sobre la possible interacció entre humans moderns i Neanderthal. Les

excavacions han identificat materials arqueològics propis dels neandertals, sobretot pedra i artefactes de quarsita característic del Paleolític mitjà.

El lloc arqueològic es caracteritza per l'ús d'una tecnologia innovador per a l'arqueologia incloent l'etiquetatge amb codis QR. També ha estat un dels primers llocs del paleolític mitjà oberts a visites a Espanya.

El conjunt d'aquestes troballes, que conforma el jaciment arqueològic de la Roca dels Bous, es pot visitar amb la companyia de pantalles digitals tàctils. D'aquesta manera es pot comprendre com eren i com vivien els nostres avantpassats mitjançant les tècniques de recerca del camp de l'arqueologia.

L'Espai Orígens

Espai Orígens és un centre dedicat a la dinamització del territori de la zona del Mont-roig a través del seu patrimoni històric i natural. Punt d'acollida, espai museístic i sala d'exposicions i xerrades, on també es poden trobar publicacions i productes regionals.

El centre es dedica a la investigació i a la divulgació del patrimoni des de les vessants educativa, lúdica i turística: pretén relacionar el coneixement que es desprèn del treball de recerca arqueològica amb les activitats de caire experiencial que duu a terme per a tot tipus de públic.

El centre pertany a l'àmbit del projecte Geoparc Conca de Tremp-Montsec, i n'és un col·laborador actiu.

El Parc Arqueològic de Sant Llorenç de Montgai

El Parc Arqueològic de Sant Llorenç de Montgai és una instal·lació destinada a la programació d'activitats educatives i de lleure. Està dissenyat amb l'objectiu d'apropar al gran públic la formes de vida prehistòrica i els mètodes de recerca de l'arqueologia. D'aquesta manera es pretén posar a l'abast el coneixement del patrimoni cultural que conformen els jaciments arqueològics i el paisatge en què s'emmarquen.

El parc consisteix en rèpliques de campaments i poblats prehistòrics. A més compta amb espais que simulen diferents elements d'una excavació arqueològica que fan possible familiaritzar-se tant amb les tècniques d'investigació actuals com amb les tecnologies i activitats d'època paleolítica i neolítica.

De les diferents activitats que s'hi duen a terme cal destacar, els Tastets de la prehistòria, el joc de caça i recol·lecció o la Nit prehistòrica.

La seu de La Draga

La seu del campus d'Arqueologia UAB de La Draga, es troba situada a Banyoles, Pla de l'Estany, Girona. Inaugurada al novembre del 2014 és el resultat de més de 15 anys d'estreta recerca entre el Grup de Recerca AGREST de la UAB i l'Ajuntament de Banyoles.

La seu consta de tres equipaments on es desenvolupen la recerca i la docència, així com la difusió del Patrimoni Cultural del Pla de l'Estany. Des dels diferents equipaments també s'organitzen i executen diverses activitats:

- El jaciment lacustre de la Draga
- El parc Neolític de la Draga
- El museu arqueològic de Banyoles

El poblat neolític lacustre de la Draga

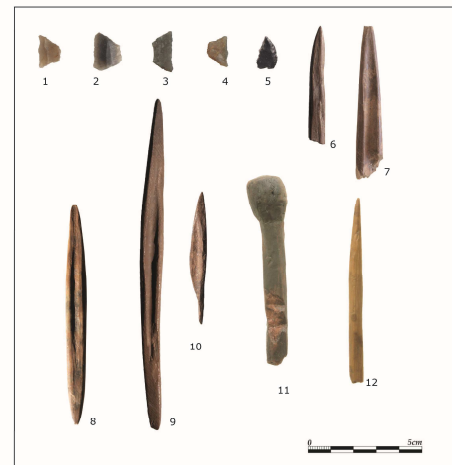
El poblat neolític de la Draga es troba situat al centre del marge oriental de l'estany de Banyoles, en una península que s'hi endinsa i que el deixa voltat d'aigua pel nord i oest.

Va ser descobert l'any 1990, arran de les obres d'enjardinament del parc de la Draga, i des d'aleshores s'hi han realitzat excavacions arqueològiques, tant al sector terrestre com a la zona subaquàtica, on estava l'antiga platja neolítica. Sembla que a la Draga hi ha un sol moment d'ocupació del neolític antic, propi d'un grup humà del Cardial final, que les datacions per C-14 situen entre mitjan i finals del VIè mil·lenni aC. Al neolític antic les aigües de l'Estany estaven entre 1,5 i 2 m més baixes que ara i deixaven al descobert una ampla franja litoral, avui dia submergida. La construcció de diversos dics al marge est de l'Estany, entre el s.IX i el s.XIX, va fer pujar considerablement les aigües i va inundar les antigues platges neolítiques.

El jaciment consta de diverses cabanes de fusta, que es trobaven a la part baixa del poblat, arran de l'Estany, mentre que a la part més alta, separada de la baixa per una palissada de 18 m de longitud en direcció nord-est a sud-oest, hi havia els graners, els fogars comunitaris i les fosses de residus.

Les cabanes del poblat eren rectangulars d'uns 12 m de longitud per uns 4 m d'amplada i una altura interior màxima de 3 m. Els murs estaven fets amb pals de roure, relligats amb un entramat de branques d'avellaner, possiblement revestit amb una capa de fang. La coberta, sostinguda per pilars de roure, tenia doble vessant i estava formada per gabelles de canyissos. Els graners eren construccions subrectangulars enllosades, de 3 per 4 m. Els murs i la coberta eren similars als de les cabanes. Els fogars comunitaris de la part alta del poblat eren cubetes poc profundes, de 60-180 cm de diàmetre, excavades dins

de la creta lacustre. Al seu interior hi han aparegut objectes (vasos ceràmics, eines de roca polida, punxons d'os), restes dels animals consumits i també nombroses granes dels cereals.

El parc Neolític de la Draga

El Parc Neolític de la Draga està situat al mateix lloc on hi havia el poblat lacustre, encara que en una zona lliure de restes arqueològiques. Compta amb un graner ovalat i dues cabanes rectangulars, una a ras de terra i una altra semielevada, que volen reproduir, a escala natural, els models coneguts arqueològicament en aquest jaciment únic del neolític antic de la cultura Cardial. En elles es realitzen tallers i activitats que reproduïxen la vida i activitats del neolític.

El parc també té una recepció, un aula escolar i un túnel de tir amb arc. Ha estat finançat per l'Ajuntament de Banyoles i la Diputació de Girona. Les tasques de difusió escolar i turística han estat encarregades a l'empresa Arqueolític, amb seu a Banyoles.

El Museu d'Arqueologia de Banyoles

El museu, situat a l'edifici gòtic de la Pia Almoina, acull les col·leccions procedents dels jaciments arqueològics de la comarca del Pla de l'Estany. La seva visita ens permet fer un repàs a la història de la comarca des de les èpoques més remotes fins a l'edat mitjana.

A les sales de paleontologia i prehistòria s'hi exposen restes fòssils dels grans animals del terciari i d'inicis del quaternari, la mandíbula de Banyoles, les col·leccions d'indústria i fauna de les Coves de Serinyà, i les peces del poblat neolític de La Draga. A les sales d'Història s'hi poden veure materials d'època ibèrica, romana i medieval.

Foto J.Casanova

La seu de Les Mines Prehistòriques de Gavà

La seu del Campus d'Arqueologia de la UAB de les Mines Prehistòriques de Gavà, inaugurada al Novembre del 2015, sorgeix de la col·laboració, ja des de l'any 1995, en l'àmbit de la recerca de les primeres societats agrícoles a Catalunya. Però és a partir del 2011 quan acull les pràctiques de camp del Grau d'Arqueologia de la UAB.

La seu es troba en el Parc Arqueològic de les Mines de Gavà i compte amb els equipaments del Museu de Gavà, que promouen les activitats de valorització del patrimoni contribueixen al desenvolupament econòmic, social i cultural del municipi.

Aquesta seu està formada per:

- El jaciment prehistòric de les Mines de Variscita de Gavà
- El Parc Arqueològic de les Mines de Gavà
- El Museu de Gavà

El jaciment prehistòric de les Mines de Gavà

El jaciment arqueològic de les Mines Prehistòriques de Gavà, també conegudes com a Mines de Can Tintorer,[1] és un jaciment neolític que ocupa les zones de Can Tintorer, les Ferreres i Rocabruna del municipi de Gavà. Es tracta del conjunt de mines en galeria més extens i antic d'Europa i l'únic neolític dedicat a l'extracció de variscita, un mineral de color verd utilitzat per elaborar ornaments corporals. Durant les èpoques ibèrica i romana i durant l'edat mitjana les mines es tornen a explotar per obtenir mineral de ferro.

Al 1996 el jaciment va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional.

Les mines neolítiques van ser explotades ininterrompudament entre el Neolític Antic Evolucionat o Postcardial i el Neolític Mitjà, tal com ho testifiquen les ceràmiques corresponents al Neolític Postcardial tipus Molinot i les de la Cultura dels Sepulcres de Fosa del Neolític Mitjà.

Durant el neolític, els sistema d'extracció de la variscita va ser subterrani, amb una distribució i morfologia d'estructures d'extracció adaptades a la geologia de la zona. Aquestes estructures subterrànies presenten diferents graus de complexitat. Les més senzilles es troben en llocs on podia haver afloraments de minerals. Són estructures aïllades, amb pou d'accés i una galeria de longitud i inclinació variable que poden finalitzar amb alguna bifurcació. Les estructures més complexes tenen interconnexions entre elles, amb galeries, pous interiors i cambres obertes per resseguir els minerals. Es poden trobar galeries de

prospecció, la finalitat de les quals era accedir a zones de pissarres riques en minerals. Fins a l'actualitat, s'han localitzat 110 punts d'extracció minera.

L'utilatge usat per a l'extracció minera s'ha recuperat dels mateixos farciments de les mines. Era divers i alhora especialitzat. D'una banda s'ha recuperat utilatge pesat, com pics i maces de corniana. D'altra banda, hi ha utilatge d'os, com cisells fets a partir de metàpodes de bou, que s'usaven amb percussors de quars, la finalitat del qual era el trencament de les esquerdes i capes de pissarra per a l'extracció del mineral.

Les denes de variscita en procés d'elaboració que s'han recuperat permet afirmar que s'elaboraven al mateix jaciment. Es començava separant la variscita de la pissarra i es triaven els fragments sense impureses per evitar trencaments. Després es donava forma tallant-la i polint-la amb polidors de gres. S'elaboraven principalment collarets i braçalets, de nombre variable de peces i que podien combinar-les amb peces d'altres minerals.

El Parc Arqueològic de les Mines de Gavà

El Parc arqueològic, creat amb l'objectiu de preservar i difondre l' excepcional jaciment miner, proposa una experiència única en la que les estructures mineres conviuen amb una presentació museogràfica moderna, on el visitant pot copsar la magnitud del jaciment i conèixer, alhora, el sistema de vida i les creences dels nostres avantpassats mitjançant avançats elements audiovisuals i multimèdia. Bona part de les peces originals es poden visitar al Museu de Gavà.

El Museu de Gavà

Nascut l'any 1978 com a conseqüència de la singular riquesa arqueològica de la zona, el Museu de Gavà té un paper rellevant en la protecció i la divulgació del patrimoni cultural i natural de la comarca.

Els tres grans eixos són la recerca, la conservació i la difusió del patrimoni històric i natural de l'entorn, amb especial dedicació als materials provinents de les Mines Prehistòriques. La col·lecció, centrada en la prehistòria de les mines i d'altres jaciments del Massís del Garraf, també aplega col·leccions procedents del poblat ibèric del turó de Calamot, la cova de Can Sadurní de Noya, l'ancoratge romà de les Sorres del Delta del Llobregat, les vil·les romanes de Sant Pere de Gavà, Can Valls del Racó i la Roca, i el castell d'Eramprunyà.

La seu del Castellot de Bolvir

La seu del Campus d'Arqueologia de la UAB del Castellot de Bolvir està formada pel jaciment arqueològic del Castellot i l'Espai Ceretània.

Inaugurada el 20 de Juliol del 2015, és el resultat de diversos anys d'estreta col·laboració entre l'Ajuntament de Bolvir i el Departament de Ciències de l'Antiguitat i l'Edat Mitjana de la Universitat Autònoma de Barcelona.

El jaciment Arqueològic del Castellot

El jaciment del Castellot s'ha pogut excavar i rehabilitar gràcies a la confluència d'interessos expressats des de quatre institucions o entitats interessades en el món ceretà i en la romanització de la contrada: la Universitat Autònoma de Barcelona (que avala el projecte científicament a través del seu Departament de Ciències de l'Antiguitat i l'edat mitjana, el Museu Cerdà, Arqueociència SC SL i poc després de l'Ajuntament de Bolvir, com a entitat que avui el promou, a part del recolzament institucional del Consell Comarcal de la Cerdanya.

El jaciment consta de tres fases d'ocupació una ceretano–ibèrica i ibèrica plena (inici s. IV aC–finals s. III aC), seguida de la ibèrica–romana republicana (de finals del s. III a mitjan de s. I aC) i culminada per una fase altmedieval (segles X i XII).

El jaciment és visitable en tot el perímetre excavat, seguint un pas amb diferents cartells explicatius sobre la muralla, l'organització urbana i els diferents períodes documentats en el jaciment.

L'ocupació humana de l'indret sembla que tindria el seu origen en un oppidum , construït ex novo al mig de la plana, molt probablement de filiació ceretana i ocupat a partir del s. IV aC, moment en el qual ja es bastí una muralla per tal de protegir el tossalet en tot el seu perímetre.

Aquesta construcció ceretano-ibèrica fou transformada, a mitjans dels S. III aC per una gran remodelació al sector meridional del cinturó defensiu, quan la muralla preexistent es desmuntà en un tram de més de 20 m de llargada, i es construïren en ell dues torres i un baluard. Les noves estructures, que mostren un parament ben diferent, dotaren de major solidesa el conjunt, tot reforçant la monumental entrada. Aquestes semblen seguir uns paràmetres mètrics de caràcter romà, ja que presenten unes proporcions relacionades amb la pertiga o decempeda.

Un cop abandonat l'assentament, no és fins al S. XI quan es torna a ocupar construint una torre o espai fortificat de planta rectangular en l'angle sudoccidental, així com un mínim de tres finques, alguna de les quals en moment posterior s'hauria compartimentat. El gran cos fortificat sembla aprofitar part d'un llenç anterior de muralla, mentre que els altres tres serien de nova planta. Tot i no estar inserides en un cinturó defensiu, el gruix dels seus

murs i una particular ubicació determinen una funció de control territorial.

L'Espai Ceretània

L'espai ceretània consta d'una sala d'exposicions permanent que explica les diferents fases del jaciment amb recursos interactius i audiovisuals; una sala polivalent per acollir exposicions temporals, presentacions de llibres, congressos i reunions; i un laboratori d'arqueologia en el qual s'hi realitzen els treballs de neteja i restauració dels objectes recuperats de les excavacions del jaciment. L'espai museístic, esbossa la història de la Cerdanya i és un referent cultural a nivell comarcal.

La Seu de Torre Llauder

La seu del campus d'Arqueologia UAB de Torre Llauder, es troba situada a Mataró, el Maresme. Inaugurada al gener del 2015 és el resultat de més de 15 anys d'estreta col·laboració entre el Departament de Ciències de l'Antiguitat i l'Edat Mitjana de la UAB i l'Ajuntament de Mataró.

La seu consta de quatre equipaments on es desenvolupen la recerca i la docència, així com la difusió del Patrimoni Cultural mataroní. Des dels diferents equipaments també s'organitzen i executen diverses activitats:

- El jaciment de la vil·la romana de Torre Llauder
- El Clos Arqueològic de Torre Llauder
- El museu arqueològic de Banyoles
- El Centre de Patrimoni Arqueològic i Natural

El jaciment de la vil·la romana de Torre Llauder

La descoberta de la vil·la romana de Torre Llauder l'any 1961 per Marià Ribas i el seu equip de col·laboradors assenyalen una fita transcendent en la història de l'arqueologia mataronina i catalana del segle XX.

Aquest important jaciment arqueològic, un dels més notables del país, situat al Clos Arqueològic, al barri de Pla d'En Boet de Mataró, declarat BCIN (Bé Cultural d'Interès Nacional), pren el nom de la casa pairal fortificada del segle XVII construïda al voltant d'una torre de defensa del segle XVI, el mas Llauder o de la Torre Llauder.

Per la seva importància, la vil·la romana de Torre Llauder va ser exclosa del polígon que es construïa i el 1964 fou declarada Monumento Histórico-Artístico de Interés Nacional. El 1965 l'Ajuntament n'adquirí els terrenys, el 1969 protegí la zona i un any més tard enderrocaren la masia dels Llauder i la seva torre. Les restes arqueològiques van restar abandonades molt de temps i patiren espoli i degradació. La Secció Arqueològica del Museu de Mataró va encapçalar el 1972 un moviment de sensibilització ciutadana envers el seu patrimoni que va permetre que, sis anys més tard, l'Ajuntament aconseguís que el Ministerio de Obras Públicas financés la construcció d'un mur de contenció al jaciment, el que ara coneixem com a Clos Arqueològic de Torre Llauder, que es va inaugurar el 1980. Finalitzades les excavacions i la restauració dels mosaics, es va treballar en l'adequació del jaciment per a fer-lo visitable, obres que finançaren la Generalitat i l'Ajuntament i que varen permetre obrir el recinte al públic el 1988.

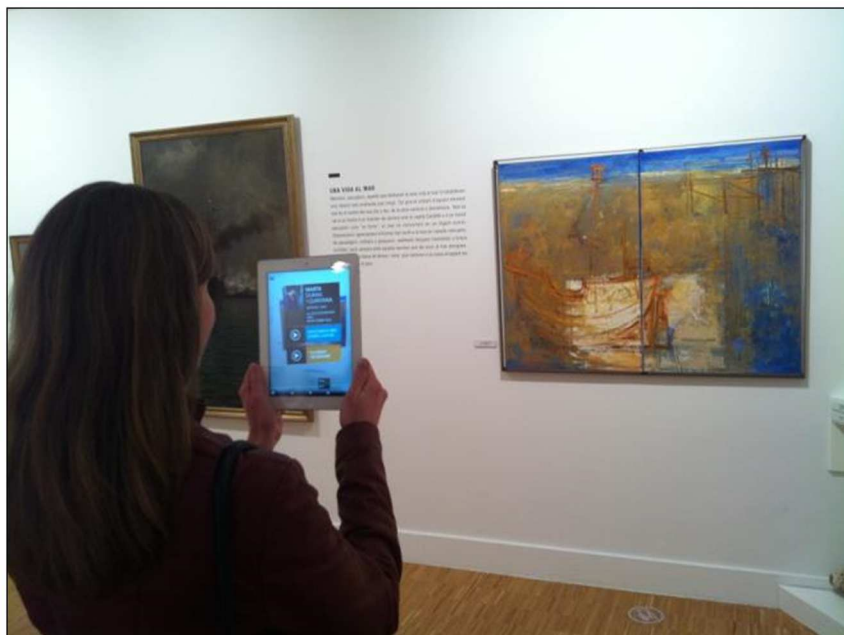
Per posar més en valor el monument, l'Ajuntament de Mataró va aprovar el 2008 el Pla Director del jaciment arqueològic de la vil·la romana de Torre Llauder, on es fixaren les directrius i criteris d'actuació pel que fa a excavació arqueològica en extensió del Clos Arqueològic, restauració de les restes i museïtzació del recinte.

Museu de Mataró

El Museu de Mataró és una institució patrimonial de la ciutat dedicada a la salvaguarda, estudi, conservació, recerca i difusió del patrimoni arqueològic, natural i moble vinculat a Mataró. Consta d'una seu central a Can Serra i té tres extensions: Ca l'Arenas, Centre d'Art del Museu de Mataró i el Clos arqueològic de Torre Llauder, amb les restes de la vil·la romana del mateix nom i Can Marfà Gènere de punt on es desenvolupa l'eix temàtic del programa museogràfic del Museu de Mataró titulat "Mataró, capital del gènere de punt" que incorpora la col·lecció de maquinària, objectes i documentació relacionada amb el teixit de punt que la Fundació Jaume Vilaseca va donar a la ciutat.

El Museu fou creat l'any 1894, després dels precedents del 1888 instats per l'Associació Artístic-Arqueològica Mataronesa. L'any 1915 l'Ajuntament comprà Can Serra per al Museu, que s'inaugurà el 1942. De llavors daten les principals reformes de l'edifici. Amb els anys, les col·leccions del Museu van créixer amb dipòsits i donacions particulars i, sobretot, amb materials arqueològics procedents de les excavacions realitzades, fet que determinà que el 1976, s'ampliés l'espai museístic incorporant-hi un edifici veí. L'any 1982, per un conveni signat entre l'Ajuntament i la Generalitat, el Museu quedà constituït com a Comarcal del Maresme i es reobrí l'abril de 1983 després de ser remodelat. Des del 1997 el Museu ha adoptat definitivament el nom de Museu de Mataró.

El Museu de Mataró té dues seccions adscrites dedicades a la recerca i la investigació. A principis dels anys 70 es va crear la Secció d'Arqueologia del Museu de Mataró, reprenent la tasca iniciada als anys 40 per l'arqueòleg Marià Ribas, per estimular i fomentar l'interès pel coneixement i la preservació del patrimoni arqueològic. Una mica més tard, es constitueix la Secció de Ciències Naturals del Museu de Mataró, un col·lectiu que des de 1976 i mitjançant el seu programa d'activitats, potencia i realitza tasques de recerca i difusió sobre el patrimoni natural del Maresme.

Centre de Patrimoni Arqueològic i Natural (CPAN)

Des del mes de novembre de 2013, Can Boet esdevé un equipament municipal per a la gestió del patrimoni cultural de la ciutat de Mataró, en els àmbits de l'arqueologia de les ciències naturals. Incorpora el centre d'interpretació del jaciment arqueològic de la vil·la romana de Torre Llauder i el Centre de Documentació (CD) del Parc del Montnegre i el Corredor.

Es tracta d'un centre de documentació i de recerca, que té com a objectiu primordial la difusió, el foment i la promoció del patrimoni arqueològic i natural. El centre integra els col·lectius d'investigadors voluntaris que col·laboren en aquests àmbits: la Secció Arqueològica i la Secció de Ciències Naturals del Museu de Mataró.

